

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Bogen om Adler

Citation: Kierkegaard, Søren: "Bogen om Adler", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 , s. 120. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-boa-txt-shoot-idb528ef28-b5d1-46a7-8444-70453eda589d.pdf> (tilgået 04. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

§ 5.

Mag:Adler som Epigram over Nutidens Christenhed.

Hvorledes Mag: A. indirecte satiriserer den hegelske Philosophie (idet han ecclatant bryder med den, men dog ubevidst conniverer med den, og da ved sit Livs Fortumlethed bringer den hegelske Philosophie i Situationer, hvor den maa vise sig saa selvmodsigende som den er) er oftere efterviist; at han tillige kan tjene som et Epigram over Nutidens Christenhed, skal slutteligen paapeges og benyttet.

Mag:A. var jo født, opdragen, confirmeret, hjemmehørende i den geographiske Christenhed, – han var altsaa Christen (saadan som Alle ere Christne); han var bleven theologisk Candidat – og var Christen (saadan som Alle ere Christne); han bliver christelig Præst,; og nu først vederfares det Besynderlige ham, at han ved et Livs-Indtryk kommer i alvorligere Berøring med den Afgjørelse: at blive Christen. Just som han da, ved religieust at være rystet, unægteligt er kommen det at blive Christen nærmere end nogensinde hidtil i al den Tid da han var Christen, just da bliver han afskediget. Og hans Afskeed er ganske i sin Orden; thi Statskirken faaer jo nu først Leilighed til at blive vidende om, hvorledes det staaer sig med hans Christendom. Men det Epigrammatiske bliver alligevel: at han som Hedning bliver christelig Præst, og at han, da han dog er kommen det at blive Christen noget nærmere, bliver afskediget.

Ved en eneste saadan Begivenhed faaer man unægteligt Leilighed til at gjøre et Indblik i, hvad der dog nok maa forstaaes ved at Alle saadan ere Christne, man faaer en Mistanke om, hvorvidt det dog ikke er et Sandsebedrag med de mange Christne i den geographiske Christenhed. Dette siges visseligen ikke for at dømme, langt fra mig være al slig udvortes Travlhed. Noget Andet er det, om den Enkelte ikke ved sig selv skulde kunne lære Noget om sig selv af den hele Begivenhed med MagA. Dette er rigtignok min Mening, og medens jeg er tvivlsom betræffende, hvorvidt man virkelig kan i strængere Forstand kalde Mag A. en christelig Opvakt, saa forekommer det mig, at hans Livs Katastrophe maa kunne have noget Opvækkende for Enhver, hvilket Resultat han nu end forresten kommer til. Det er: er Mag: A. ikke en Opvakt, er han ikke en ved en Opvækkelse kaldet Lærer der kan hjælpe Tiden, saa er dog hans Livs Begivenhed et Memento for den geographiske Christenhed.

Maaskee er det ikke saaledes, jeg veed Intet og vil Intet vide, men lad os tænke det, at Mangesaadan leve hen som Christne og egentligen ere Hedninger, idet nemlig Tilværelsen, den dem omgivende Verden har forvandlet sig til et stort Sandsebedrag, som atter og atter og paa enhver Maade bestyrker dem i, at de ere Christne. Lad os tænke os disse Mange i en ældre Alder, Hver især constituerende en Familie. Disse fingerede Christne opdrage altsaa igjen deres Børn – i Christendommen; hvorledes vil saa den Generation af Christne blive?

Det er overhovedet vistnok karakteristisk for vor Tid, at det Begreb Opdragelse, idetmindste i Oldtidens Forstand, mere og mere forsvinder af Menneskenes Tale og af Livet. Oldtiden anslog Betydningen af et Menneskes Opdragelse meget høit, og forstod ved denne en harmonisk Udvikling af Det, som skal bære de forskjellige Gaver og Talenter og Anlæg, af Personligheden ethisk i Retning af Charakteren. I vore Tider synes man utaalmodigen at ville afskaffe denne Opdragelse og derimod accentuere Underviisning. Man vil at den Unge hurtigt og saa tidligt som muligt skal lære Meget og Allehaande, lære hvad man næsten haandgribeligt kan forvisse sig om at være Viden og at være Noget. Den formelle Dannelse, Charakterens ethiske Dannelse er ikke et saadant Noget, og kræver dog megen Tid og megen Flid. Man synes i vor Tid at mene, at naar der blot paa alle Maader bliver sørget for at Barnet lærer Noget, lærer Sprog, Matematik, Religion o: s: v: saa kan det forresten saa omtrent opdrage sig selv. Dette er nu vistnok til enhver Tid og i ethvert Land en stor Misforstaaelse, men den bliver især fordævelig i Christenheden. Skal nemlig et Menneske ikke ligefrem narres for Christendommen, saa maa een af Delene gjøres; enten maa man holde ham fra hans tidlige Barndom og saa længe han er under Værge fjern fra ethvert Forhold til Christendommen, lade ham opvoxe uden nogen somhelst christelig Kundskab, for at han da i en moden Alder kan faae et afgjørende Indtryk af Christendommen og selv vælge; eller Forældrene maa overtage det Ansvar fra hans tidligste Barndom at bibringe ham ved en streng christelig Opdragelse et afgjørende Indtryk af det Christelige. Men lader man ham fra Barn voxte op i den Omgangs-Forestilling saadan udenvidere at være Christen, saa gjør man Alt hvad der staaer i et Menneskes Magt, for at bedrage ham i Forhold til Menneskelivets absolut qualitative Afgjørelse. Han er da Christen omtrent i samme Forstand som han er Menneske, og saa lidet som det i en senere Alder falder ham ind for Alvor at betænke, om han nu dog virkelig er Menneske, saa lidet vil det, ordenligviis, falde ham ind at gjøre sig selv Rede for, om han nu dog virkelig er en Christen.

Jeg vil tænke mig – thi det er min Sjel imod at blande mig ind i noget andet Menneskes Guds-Forhold, endog blot saaledes, at jeg var vidende om, at der levede en saadan Mand – jeg vil tænke mig en Familiefader. Han er dygtig i sin Livsstilling, behagelig i Omgang, ikke uvittig, vel lidt af Alle, gjestfrie og

selskabelig i sit Huus; han er ikke nogen Religionsspotter (dette var om det end er farefuldt maaskee endda bedre for Børnene, thi det giver Elasticitet); han er heller ei i strængeste Forstand Indifferentist: men han er saadan Christen, han vilde finde det underligt, søgt og paafaldende den Sag betræffende udvortes eller indvortes at gjøre videre Ophævelser; han er saadan Christen, og er gjennem Læsning af eet og andet nyere Skrift i Forstaaelse med den Betragtning, at Christendommen er Aandens høieste Dannelse, samt at enhver Dannet er Christen. I sit Husliv, hvad enten der er Selskab eller ikke, faaer han aldrig nogen Anledning til at yttre sig religieust om religieuse Anliggender. Hænder det en sjelden Gang, at een eller anden excentrisk Religieus tildrager sig nogen Opmærksomhed, og bliver Dagens Gjenstand, og derved ogsaa en Gjenstand for Omtale i hiin Familiefaders Huus, da er Dommen over en Saadan og over hans Adfærd ikke nogen religieus men en æsthetisk, der stempler en saadan Tone og et saadant Væsen som anstødeligt, som Noget, der ikke kan taales i de Dannedes Kreds. – Denne Mands Hustru er en elskværdig Kone, fri for alle moderne uqvindelige Nykker, hjertensgod som Moder og Hustrue. Hun har ogsaa i et enkelt Øieblik af sit Liv følt en Trang til en dybere religieus Besindelse. Men da saadanne Anliggender og saadanne Bekymringer aldrig har været bragt paa Bane mellem hende og hendes Mand, og da hun har en maaskee overdreven Respekt for hendes hende overlegne Mands Fordringer i Henseende til Dannelse: saa frygter hun, at det skulde forraade en Mangel paa Dannelse, eller støde, om hun vilde tale om religieuse Gjenstande. Derfor tier hun, og ordner sig med qvindelig Hengivenhed ganske ind under hendes Mand, tilegner sig klædeligt, hvad der mandligt anstaaer ham saa godt; og disse Tvende harmonere som sjældent et Ægtepar i Christenheden.

Under disse Forældres Øine voxe Børnene op; der spares Intet paa at udvikle deres Aand og berige den med Kundskaber, og medens Børnene saaledes voxe i Kundskab og Indsigt tilegne de sig ubevidst Forældrenes dannede Væsen, saa denne Familie virkelig er et yderst behageligt Huus at komme i. Det følger ganske af sig selv at Børnene ere Christne, de ere jo fødte af christne Forældre, og saa er det jo lige saa naturligt som at En er Jøde, der er født af jødiske Forældre,¹ – hvor i al Verden skulde Børnene falde paa Andet. At der er Jøder, Hedninger, Muhamedanere, Fetischdyrkere til, veed de jo rigtignok af Historien og den videnskabelige Religions-Underviisning; men veed det ogsaa som noget dem aldeles Uvedkommende. Lad os saa tage det ældste af Børnene, han er nu i den Alder at han skal confirmeres. Det følger ganske af sig selv, at den Unge svarer »ja« paa de Spørgsmaal som Præsten forelægger ham; hvor i al Verden skulde der vel falde den Unge Andet ind, har man nogensinde hørt, at Nogen har svaret nei, eller er der vel ymtet et eneste Ord til den Unge om, at han ogsaa kan svare nei. Derimod har man maaskee gjort ham opmærksom paa, ikke at svare for høit og heller ikke for sagte, men gjøre det paa en klædelig og beleven Maade; han erindrer maaskee at have hørt Faderen sige, at det var noget Affecteret noget med dette hviskende »Ja« paa Kirkegulvet. I den Grad følger det af sig selv at han skal svare ja, i den Grad, at han istedenfor at gjøres opmærksom paa Svaret, er bleven gjort opmærksom paa Formalitetens reent æsthetiske Side. Saa svarer han da »ja« – hverken for høit eller for sagte, men med den frimodige og dog beskedne Sømmelighed, der klæder et ungt Menneske vel. Faderen er paa Confirmationsdagen noget alvorligere end sædvanligt, dog har hans Alvorlighed mere en festlig end en religieus Charakter, og den harmonerer derfor ganske med den Oprømthed, der indtræder efter at de fra Kirken er kommen hjem, hvor Faderen ikke blot er behagelig som ellers, men anvender sine Gaver for ret at gjøre denne Dag til en Høitidsdag. Moderen er bevæget, hun har endog grædt i Kirken; men moderlig Ømhed, og verdslig Bekymring for Barnets fremtidige Skjebne er dog vel ikke forbeholdt Christendommen. Den Unge faaer derfor vel paa Confirmations-Dagen et høitideligere Indtryk af Faderen, et rørende Indtryk af Moderen, han vil med Taknemlighed og Glæde mindes denne Dag som en skjøn Erindring; men han faaer ikke noget afgjørende christeligt Indtryk. Den Unge faaer Indtrykket af at denne Dag maa være et betydningsfuldere Moment i hans Liv – om ikke saa betydningsfuldt som fE det at blive Student og immatriculeres.

1. Anm. Det at være Christen fordi man er født af christelige Forældre er Grund-Sandsebedraget, hvoraf en Mængde andre ere derivede. Man er Jøde ved at være født af jødiske Forældre; ganske rigtigt, thi Jødedommen er væsentligen knyttet til og bundet i Natur-Bestemmetheden. Men Christendommen er Aands Bestemmelse, saa der i den hverken er Jøde eller Hedning eller fødte Christne. Det er i sin Orden at man fra at være Hedning, at være Jøde, at være født af christne Forældre bliver Christen; thi Aandens Bestemmelse er høiere end Natur-Bestemmelsen. Derimod kan man ikke godt blive Jøde, thi man maa være født Jøde. Man kan ikke: være Christen og dog ikke være Christen, derimod kan man være Jøde og dog ikke være Jøde, fordi Naturbestemmelsen er overveiende; om nemlig en Jøde ikke er en troende Jøde, saa er han lige fuldt en Jøde, men en Christen der ikke er en troende Christen, han er slet ikke en Christen. Bestemmelsen »Christen« er netop den, om hvilken absolutest maa siges: man fødes ikke med den Bestemmelse, lige tvertimod, det er netop det man skal blive, det man skal vorde.
(tilbage)

Den Unge er confirmeret, og lidt efter lidt begynder nu den travle Tid for ham, da han skal gjøre sig færdig til sin Officers Examen; vi kunne jo antage at han vil gaae den Vei. Han faaer sin Examen med Udmærkelse, han gaaer til Høiskolen, udmærker sig fremdeles, Forældrene have ret Glæde af den Søn, som de dog nu sjeldnere see, da han er flyttet ud af Huset og altid har travlt. Han gjør Lykke, i en Alder af 26 Aar er han allerede Captain. – Vor unge Captain forelsker sig. Det er en elskværdig en indtagende Pige, ganske efter Forældrenes Ønske, og den allerede behagelige Familie vinder en ny Fortryllelse ved at optage hende i deres Kreds, og ved al den Hyggelighed, som udbreder sig over Huslivet, naar det er antydet, at den ældre Generation nu vil til at forynge sig i en ny. Captainen er virkelig forelsket. Men det at være virkelig forelsket, er dog vel ingen specifik Bestemmelse af det Christelige, der har dog vel levet Elskende lige saa fuldt i Grækenland som i Christendommen, ja den erotiske Bestemmelse er egentligen ikke christelig. Brylluppet berammes; man finder at et Kirkebryllup er det høitideligste. Captainens Fader er af den Mening at et Kirkebryllup ved Ind[t]rykket af Kirkens høie Hvælvinger, ved Orgelets Toner, ved hele Omgivelsen, og ved at bringe Præsten i hans rette Omgivelse, stemmer Sjelen ganske anderledes høitideligt end det i en Karreet at liste sig hen til en Præst for at blive viet paa en Præsenteer-Bakke. Dertil kommer hvad ogsaa Captainens Fader har yttret, »at der hviler en Nemesis over al Hemmelighedsfuldhed, at enhver tilstødende Fatalitet faaer en næsten ridicul Magt over En. Dersom saaledes Karreten kjørte feil, eller den væltede og der blev et Opløb – hvis det da var en vitterlig og officiel Sag, at de Forulykkede skulde til et Kirkebryllup, nu ja, det var jo altid en ubehagelig Standsning; men hvis det var en Hemmelighed skulde være en Hemmelighed, hvis det var et stille Bryllup de skulde til i al Stilhed!« – Saa staaer da Captainen for Alteret med sin unge Brud – et yndigt Par! Og Præsten spørger: har De beraadført Dem med Gud og Deres Samvittighed o: s: v:.. Hvad skal Captainen svare? Nu ja, det følger dog vel af sig selv, at Captainen, som, erotisk forstaaet, er virkelig forelsket, ikke lader sig spørge to Gange, om han vil have Pigen. Han svarer altsaa: ja – ikke for høit og ikke for svagt, men netop med den ædle, selvbevidste og dog beskedne Holdning, som anstaaer en ung Mand saa vel. Om dette ja just ganske nøiagtigt er Svar paa Præstens Spørgsmaal, falder Captainen slet ikke ind; han er lykkelig ved sin Forelskelse, han er lykkeligt og tillidsfuldt og bravt med sig selv forvisset om, at han vil gjøre Pigen saa lykkelig som han formaaer. – Saa forenes Ægtefolkene. Orgelets Toner bruse verdsligt til Afskeed, Toget sætter sig i Procession, Mængden seer undrende næsten misundeligt efter det indtagende Par; og Enhver der har Leilighed til at see nøiere, seer Forelskelsen lyse ud af Captainens Øine. Ja, der er Grund til at blive misundelig paa ham, Grund for Familien til at være stolt af ham: ung er han, begavet, lykkeligt udviklet, mandlig skjøn, brav nok til i Sandhed at være forelsket, lykkelig ved sin Forelskelse, trofast i oprigtig Beslutning.

Lad dette nu være foregaaet i den geographiske Christenhed; hvo har saa været mere bedragen i Forhold til Christendommen end netop vor Captain! Thi Den der aldrig har hørt Noget om Christendommen, han er ikke saaledes bedragen; men Den der, uden at faae det mindste afgjørende Indtryk af det Christelige, fra første af er bleven bestyrket i, at han er Christen, – han er bedragen. Hvor i al Verden skal det falde ham ind at bekymre sig for, hvorvidt han er, eller vel endog bekymre sig om at blive, hvad han fra sin første Erindring saadan uden videre har været forvisset om, at han er. Og denne Forvisning har Alt bestyrket ham i. Der er Intet som har standset ham; Forældrene har Intet talt om det Christelige, de have tænkt: det maa Præsten gjøre; og Præsten har tænkt: undervise den Unge i Religionen, det kan jeg nok, men egentligen bibringe ham det afgjørende Indtryk, det maa blive Forældrenes Sag. Saaledes er han voxet op, bleven confirmeret, Lieutenant, Captain, – nu christelig Ægtemand. Dersom En, naar han da ikke var en Præst,¹ for Alvor vilde spørge vor Captain, om han var en Christen: saa vilde Captainen upaatvivleligt smile. Der vilde intet Raat og Fornærmeligt være i dette Smil, som vilde han ved Smilet lade Spørgeren forstaae, at han nok var en dum Person, nei dertil er Captainen for dannet, thi han er virkelig en dannet ung Mand. Men han vilde smile uvilkaarligt, fordi Spørgsmaalet vilde forekomme ham lige saa besynderligt, som hvis En spurgte ham, om han virkelig var et Menneske. Dersom der da om Aftenen i vor Captains Huus ved Theebordet blev fortalt den Historie om Socrates, at han skal have sagt, at han ikke vidste med Bestemthed om han var et Menneske, saa vilde Captainen maaskee sige: det er unægteligt ironisk nok, og man kan ikke lade være at smile deraf, men paa den anden Side ligger der dog ogsaa noget Sært i at bringe saadanne Tvivl frem, der berøre Livets allerførste og simpleste og nødtørftigste Forudsætninger; saaledes var der idag en Mand, der for Alvor spurgte mig, om jeg var en Christen. Slige Betragtninger maae desuden gjøre En ganske keed af Livet, naar man istedenfor at blive til Noget i Verden, skal sinke sig med at betænke, om man er et Menneske, eller hvad der da er det Samme i et christeligt Land, om man er en Christen. En anden Sag er det, naar man vil gjøre carriere ad den theologiske Vei. Men en Officeer kan dog vistnok nøies med at tage det som givet, at han er Menneske og Christen, naar han da med Sømmelighed ikke træder det Religieuse for nær, ikke tillader sig nogen udannet Spot derover.« Og Captainens unge Kone vil ikke være forundret ved denne Tale, hun er i alle Maader forvisset om, at han er et Menneske, og hun ønsker, at Intet maa sinke ham i at blive General.

1. Anm. Det er ganske rigtigt, at en Præst i Kraft af sin Stilling frembringer en anden Virkning end naar En, der intet Embede har, men blot religieus Interesse taler til et Menneske. Imidlertid er det maaskee ikke sjeldent, at den Tiltalte i al Stilhed svækker Indtrykket, fordi han ved en reservatio mentalis gjør den

Mellembestemmelse: det er Præstens Levebrød. Man finder det i sin Orden, at Præsten taler saaledes, og hvorfor? Fordi det er Præstens Levebrød. Man faaer da ikke det rene Indtryk af det Religieuses Værd i sig selv og dets Fordring til Mennesket. Dersom en Privatiserende vilde anvende al sin Tid og sin Flid paa det Religieuse, saa vilde Mangen maaskee ansee den Yttring i hans Mund for Galskab, som man fandt i sin Orden i Præstens, ikke for Yttringens egen Skyld, men i Betragtning af, at det er Præstens Levebrød. Man vilde ikke kunde forstaae, at det Religieuse skulde have en saadan Realitet at det kunde beskæftige et Menneske ene for dets egen Skyld; men man finder det i sin Orden at En beskæftiger sig med det Religieuse naar det er hans Levebrød. Det er i andre Forhold ligesaa. Der er upaatvivleligt i enhver Generation Mange, der ligesom Nordamerikanerne, ansee det at speculere og philosophere for en Art Lediggang og Galskab. Faaer de da at vide om En, at han anvender hele sin Dag til at tænke, saa ansee de ham for en Lediggænger og en Særling. Noget Andet derimod, dersom En er ansat og lønnet som offentlig Lærer i Philosophien, saa finde de det i sin Orden, at han speculerer – thi det er jo hans Levebrød. Een finder sit Udkomme ved at feie Skorstene, en Anden ved at philosophere; men det at feie Skorstene og det at philosophere er Hips om Haps, det ene har ikke mere Værd end det Andet, dersom det ikke er Ens Levebrød.
(tilbage)

Lad os nu tænke det Modsatte, at En ved en streng, christelig Opdragelse allerede som Barn har faaet et afgjørende Indtryk af det Christelige. Skal dette skee, da maae Forældrene selv væsentligen være Christne, saa Barnet faaer det idelige Indtryk af, hvorledes Forældrene til daglig Brug føre et religieust Liv, beskæftige sig med det Christelige baade til deres Opbyggelse, og for at udtrykke det i deres Vandel. Saa voxer Barnet da til, og i den Alder, der er meest modtagelig, og hvis Ihukommelse er meest trofast, vil det afgjørende Christelige prente sig uforglemmeligt i hans Sjel og $\chi\alpha\tau\alpha$ $\delta\upsilon\nu\alpha\mu\upsilon\nu$ modificere hans Charakter. Thi skulde som sagt det, at man nuomstunder saa sjeldent træffer et Charakter-Menneske ikke hænge sammen med, at man ingen ret Forestilling har om, hvad Opdragelse er, at man forvexler det at lære (discere) med det at opdrages, det at lære med det at lære at lyde, at bøies under mægtige og daglige Indtryk af det Ethiske og det Religieuse.

At nu et saadant Barn, fordi det har faaet en alvorlig christelig Opdragelse, i strengere Forstand skulde være en Christen, vilde igjen være et Sandsebedrag; og næst det at være Christen fordi man saadan er født af Christne, kommer den Feilslutning: hans Forældre vare fromme Christne, ergo er han en Christen. Nei Opdragelsens uforglemmelige og dybe Indtryk af det Christelige er kun en Forudsætning.

Saa gaaer da dette Barn ogsaa ud i Verden. Forudsætninger i Henseende til det at blive Christen har han unægteligt, der er, menneskeligt talt, gjort for ham, hvad der menneskeligt er muligt. Men Afgjørelse er der endnu ikke; thi om hans »Ja« paa Confirmations-Dagen end er Opdragelsens Consequents, saa er det dog endnu ikke det afgjørende.

Med Aarene vil nu formodentligen ganske andre Sider af Livet, ganske andre Faktorer i Sjelen komme til at gjøre sig gjeldende, det unge Menneske vil fornemme Indtryk, der ere ham ganske ubekjendte. Thi den strænge christelige Opdragelse er en Forudsætning, og en saadan som han maa voxer til for ret at overtage. Som Forældre, i den Alder da Børnene voxer stærkest, lade Klæderne sye noget større, sye til at voxer efter: saaledes kan man i Alvorens Forstand sige om Den, der har faaet en streng christelig Opdragelse, at hans Forældre har skjenket ham en Klædning, der er syet til at voxer efter, men ogsaa en saadan Klædning, som Ingen kan voxer fra. – Det unge Menneske vil nu gjøre Bekjendtskab med Verden og det Verdslige, der kommer maaskee en Tid, da det naivt forekommer ham besynderligt, at hans Forældre har fortiet for ham det glade Budskab, som forkyndes paa Ungdommens Dandseplads; faaer det Verdslige nogen Magt til at rive ham hen, da kommer der maaskee en Tid, hvor han utaalmodigt mener, at Forældrene have bedraget ham. Thi Captainen, han kommer formodentligen aldrig til at opdage, at han er bedragen, han er netop indviet og dannet ved Det, hvori hans Liv har sit Forblivende. Men den Anden, han har som Barn slet Intet hørt om al den Herlighed Verden har at byde, eller han har kun hørt den strenge Advarsel derimod; med sin alvorlige christelige Opdragelses Forudsætning staaer han som en Fremmed, ja som en Bedragen i al denne Verdslighed, der nu, da han selv skal see efter, synes ganske anderledes end den beskrevet ham som Barn.

Dog er der for dette unge Menneske, menneskeligt talt, gjort hvad der kan gøres; hans Liv maa lægge sig saaledes for ham, at han ikke kan undgaae en Katastrophe, han maa komme til en Afgjørelse, om han vil blive Christen, eller han virkeligen vil opgive Christendommen. Og er det sandt hvad Socrates siger, at det Frygteligste af Alt er at have sit Liv i en Vildfarelse, saa maa dette unge Menneske prises lykkelig; thi selv om han griber feil og fortvivler, han maa gjøre det paa saa afgjørende Maade, at der netop af den Grund

bliver et Haab om hans Frelse. Thi det er sandeligen saa, den meest fortvivlede Afgjørelse er dog uendeligt at foretrække for dette listende Liv der lister sig fra Aar til Aar i illusorisk Tryghed.

I et christeligt Land (og det er dog et Spørgsmaal om der ikke ligger noget Sophistisk i, at sætte det Prædikat »christelig« uden videre sammen med saa abstrakte Bestemmelser som: Land, Stat, Folk, Rige, hvilke Bestemmelser overflyve den personlige Individualitets og Subjektivitetens og Enkelthedens Bestemmelse) er der for Enhver en farefuld Mulighed af at gaae Glip af den høieste Afgjørelse: at blive Christen. Hvad enten det er et reent Sandsebedrag, at et Menneske bilder sig ind at være Christen, hvad heller han ved en streng christelig Opdragelse har faaet et afgjørende Indtryk af det Christelige, det gjelder lige fuldt for ham: at blive Christen. Paamindelser og Admonitioner kan vel gjøre[s] fornødne i denne Henseende i et christeligt Land. Men en saadan Paamindelse indeholder netop Mag:A⁵ Liv. Hvilke Vanskeligheder i Henseende til det at blive Christen, der kan vise sig for Den, som er strengt opdragen i Christendommen; i hvilken Forstand Opdragelsen dog kun er en Forudsætning; hvilke Misligheder en saadan Opdragelse kan have; hvilket Ansvar Forældre derved paatage sig, men ogsaa omvendt ved ikke at gjøre det: betræffende alt Sligt finder man naturligviis ingen Oplysning i Mag:A⁵ Liv, eller i dets Katastrophe. Han gjør ganske Indtrykket af en Hedning, der pludseligen er kommen i Berøring med det Christelige. Men netop derfor er jo hans Liv en Paamindelse eller kan dog være det for Mange; thi han var jo Christen saadan som Alle ere Christne, han var confirmeret, theologisk Candidat, christelig Præst i den geographiske Christenhed - og dog gjør Catastrophen det aabenbart, hvad der maa forstaaes ved, at han var Christen. Det er en Begivenhed, der her er det Paamindende, og Paamindelsen er altsaa indirecte, det beroer paa den Enkelte om han ved sig selv vil lade sig paaminde; det er ikke som naar en Opvakt tordner og dømmes, hvad saa let kan forbitte Menneskene istedenfor at gavne. Nei MagA. virker ved sit Liv, og virker altsaa indirecte; hans Betydning for Samtiden vil vel ikke saa meget komme til at ligge i hvad han blev ved Catastrophen eller i den hans Productivitet, der deriverer sig derfra, som i, at han ved Catastrophen indirecte gjør aabenbart og angiver, hvorledes man i den geographiske Christenhed saadan kan være Christen, og endog blive christelig Præst, uden at have det mindste Indtryk af Christendommen i Retning af: at blive Christen.